

TÜRKİYE

Anayasa din özgürlüğü sağladığı gibi diğer yasa ve politikalar da genellikle dine özgür ibadet edilmesine katkıda bulunmuştur; ancak, laik devletin bütünlüğü ve mevcudiyeti ile ilgili anayasal koşullar bu hakları kısıtlar.

Hükümet uygulamada din özgürlüğüne genellikle saygı göstermiştir. Rapor kapsamındaki sürede din özgürlüğüne saygı konusunda herhangi bir değişiklik olmamıştır. Hükümet Müslümanlara ve diğer dini gruplara kısıtlamalar uygularken, yukarıda belirtilen “laik devlet”i muhafaza etme nedeni ile üniversiteler de dahil, devlet daireleri ve devlet yönetimindeki kurumlarda İslam dininin ifade edilmesini ciddi şekilde sınırlamaya devam etmiştir. Yetkililer İslami tip başörtüsünün devlet dairelerinde ve devlet okullarında kullanılmasına geniş çaplı yasak uygulamayı sürdürmüştür. Hükümet aynı zamanda “köktendinci İslam’a” da karşı çıkmaya devam etmiştir. Dini azınlıklar, inançlarından dolayı, mesleklerine devlet kurumlarında devam etmelerine engel olduğunu bildirmiştir. Azınlık dini gruplar da ibadet etmekte, resmi kayıt yaptırmakta ve kendi dinlerine mensup olanları eğitmekte güçlüklerle karşılaşmıştır. Dini konuşma yapmak ve başkalarını ikna etmeye çalışmak yasal olsa da, bazı Müslüman, Hıristiyan ve Bahailer bir takım kısıtlamalar ve başkalarını kendi dinlerine çevirmeye çalıştıkları iddiaları sebebiyle ara-sıra sert davranışlara maruz kalmıştır.

Dini mensubiyet, inanç veya ibadet nedeniyle toplumda taciz ve ayrımcılık yapıldığına dair bilgi alınmıştır. Gayrimüslimler aleyhindeki tehditler bir baskı havası yaratmış ve bazı gayrimüslim toplulukların özgürlüklerini olumsuz etkilemiştir. Birçok Hıristiyan, Bahai ve geleneksel İslam doktrinine uymayan Müslüman, toplum tarafından şüphe ve güvensizlikle karşılaşırken, toplumdaki bazı unsurlar da Yahudi aleyhtarı duyguları ifade etmeyi sürdürmüştür. Ayrıca, İslam dininden dönmek isteyen kişiler bazen toplum tarafından horlanmış veya akraba ve komşularının şiddet hareketlerine maruz kalmıştır.

ABD hükümeti, insan haklarını ilerletme alanındaki genel politikası çerçevesinde hükümet ve devlet kurumları ile din özgürlüğü konusunu görüşür. Rapor kapsamındaki dönemde de elçilik ve konsolosluk temsilcileri dini azınlıklar üzerindeki kısıtlamaların kaldırılmasını amaçlayan yasal reformlar da dahil, din özgürlüğüne ilişkin konuları

TÜRKİYE

tartışmak için sık sık devlet yetkilileri ve dini grupların temsilcileri ile görüşmüştür.

I. Bölüm. Dini Demografi

Ülkenin alanı 780. 578 km² ve nüfusu 70,5 milyondur. Hükümetin verdiği bilgiye göre nüfusun yüzde 99'u Müslüman olup bunun da çoğunluğunu Hanefi Sünniler teşkil etmektedir. İnsan hakları sivil toplum örgütü Mazlum-Der ve çeşitli dini azınlık gruplarının temsilcilerine göre Müslümanların gerçek oranı bundan çok az bir miktar aşağıdır.

Akademisyenler, Sünni Müslüman çoğunluğa ilave olarak hem Şii hem Sünni İslam, hem de Anadolu'da eskiden bulunmuş diğer dini grupların geleneklerini kendinde birleştiren bir inanç sistemi olan Aleviliğe mensup 10 milyonla 20 milyon arasında kişinin bulunduğunu tahmin etmektedir. Hükümet Aleviliği geleneksel doktrinin dışında bir Müslüman tarikatı olarak kabul ederken, bazı Alevi ve Sünniler Alevilerin Müslüman olmadıklarını savunmaktadır.

Genellikle İstanbul ve diğer büyük şehirlerde yoğunlaşan birkaç dini grup daha vardır. Kesin üye sayıları bilinmese de, yaklaşık 500.000 Caferi Şii, 65.000 Ermeni Ortodoks Hıristiyan, 23.000 Musevi, 15.000 Süryani Ortodoks Hıristiyan, 10.000 Bahai, 5.000 Yezidi, 3.300 Yehova Şahitleri, 3.000 diğer çeşitli Protestan mezheplerin üyeleri ile 3.000'e kadar Rum Ortodoks Hıristiyan bu dini gruplar arasındadır. Yine az ve kesin olarak belirlenmeyen sayıda Bulgar, Nesturi, Gürcü, Roman Katolik ve Maruni Hıristiyan vardır. Bu azınlık dini topluluklar arasında 3.000 Kildani Hıristiyanı da içeren önemli sayıda Iraklı mülteci vardır.

1990'dan önce güneydoğudaki Süryani Hıristiyanların sayısı daha fazlaydı; ancak önce devlet yetkililerinin baskısı ve sonra da terörist Kürdistan İşçi Partisi (PKK) ile mücadelenin etkisi ile birçok Süryani İstanbul'a, batı veya kuzey Avrupa'ya veya Kuzey ve Güney Amerika'ya göç etti. Son bir kaç yıldan beri ülke dışına, çoğunluğu Avrupa'ya gidenler arasından olmak üzere az sayıda Süryani güneydoğuya döndü. Genellikle yaşlı aile üyeleri geri dönerken gençler ülke dışında kalmıştır.

II. Bölüm. Din Özgürlüğüne Saygı Konusunda Hükümetin Tutumu

TÜRKİYE

Hukuk/Politika Çerçevesi

Anayasa din özgürlüğü temin ettiği gibi diğer yasa ve politikalar da genellikle dine özgür ibadet edilmesine katkıda bulunmuştur; ancak, laik devletin bütünlüğü ve mevcudiyeti ile ilgili anayasal koşullar bu hakları kısıtlar. 1982 Anayasası ülkeyi laik bir ülke olarak tanımlar ve inanç, ibadet ve dini fikirlerin kişiden kişiye yayılması konusunda özgürlük sağlar. Anayasa din nedeniyle ayırım yapılmasını yasaklar.

Cumhuriyet tarihi boyunca cumhurbaşkanlığı, silahlı kuvvetleri, yargı ve devlet bürokrasisi dahil devletin ana kurumları, Anayasada da belirtilen görevlerini yerine getirerek ülkenin laiklik geleneğini savunmuştur. Bazı durumlarda devlet unsurları seçilmiş hükümetin etkinliklerine, bunların devletin laikliğini tehdit ettiği gerekçesiyle (bkz. Kısıtlamalar) karşı çıkmıştır.

Ceza Kanununun 219. maddesi, imam, papaz, haham veya diğer dini yetkililerin görev sırasında hükümet ya da devlet yasalarını "karalama veya saygınlığına zarar vermesini" yasaklar. Buna aykırı hareket edenler bir ay ile bir yıl arasında hapis cezasına çarptırılabilir. Bu suç, başkalarını yasalara uymamağa kışkırtmayı da kapsıyorsa üç ayla iki yıl arasında hapis cezası verilebilir.

Devletin tanıdığı bir dine hakaret etmek, böyle bir dini grubun hizmetlerine müdahale etmek veya onun mülküne saygısızlık etmeğe karşı hukuki yasaklar vardır.

Devlet dini bayram/dönem olan Ramazan Bayramı ve Kurban Bayramını milli bayram olarak kabul etmiştir.

Devlet vicdani redcilik çerçevesinde askeri hizmete itirazı kabul etmez ve dini nedenlerle askeri hizmete karşı çıkanlar, sivil mahkemede yargılanma ve hapis cezası alma durumunda kalabilir.

Dini grupların kendilerini resmen kaydettirmeleri mecburiyeti yoktur; ancak kayıtsız dini grupların yasal dayanakları olmaz ve daha fazla taciz ile karşılaşabilirler. Dini gruplar da dahil her örgüt kendisini birlik veya vakıf olarak kaydettirebilir ama bunu dini zeminde yapamaz.

TÜRKİYE

Vakıflar ve birlikler yasalar tarafından eşit olarak korundukları halde, birliklerin tanım olarak kâr gütmeyen teşkilat olmaları gerekir ve onlar sadece bağış şeklinde para alabilir. Bir vakıf ise daha fazla maddi özgürlüğe sahiptir ve şirketlerden gelir elde ederek destek alabilir. Ancak, vakıf olmak için gereken süreç çok daha uzun ve daha pahalıdır. Bir vakıf kurmak için gereken asgari kapital miktarını yıllık olarak Millet Meclisi belirler. 2009 yılında bu miktar 50.000 lira (yaklaşık 33.300 dolar) olarak tespit edilmişti.

Vakıflar için, azınlık cemaatlerin vakıfları, eğitim vakıfları ve yardım vakıfları gibi birkaç resmi kategori vardır. 1936 yılından beri dini gruplar azınlık cemaatlerin vakfi olarak kaydedilemez ve bu tip vakıfların sahip oldukları yasal haklardan faydalanamaz. Osmanlı İmparatorluğu zamanında mevcut olan ve kazanılmış hak olarak vakıf sistemine geçen 161 dini cemaat vakfi vardır. Yeni dini gruplar “yeni vakıf” olarak (örneğin yardım veya eğitim vakfi) kaydedilmek için başvuruda bulunabilir. Başvuruda bulunanlar, sürece başlanırken Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından ve vakfın kuruluş tüzüğü ve hacmi göz önünde bulundurularak belirlenen bir miktar para ödemelidir. Başvuruda bulunanlar etkinliklerini bir topluluk, örneğin sadece Hıristiyanlar olarak sınırlandıramaz. Dini cemaatlerin vakıfları taşınmaz mülk sahibi olma hakkına sahip yegane dini gruplardır. Herhangi bir kategorideki bir vakıf sadece mahkeme kararı ile kapatılabilir ki bu da bu şekilde kayda geçen dini cemaat gruplarına bir çeşit korunma temin eder. Vakıflar kanunu aynı zamanda, herhangi bir vakfın idari yöneticisinin Türk vatandaşı olmasını şart koşar.

Dini cemaatlerin dernek kurması için gerekli işlemler üç ay kadar bir sürede tamamlanır ve herhangi bir kapital istemez. Dernek kurmak için valiliğe kayıt başvurusunda bulunan bir grup, valilikte derneklerle ilgili komisyonun, onun tüzüğünün anayasaya uygun olduğuna dair onayını beklerken derhal operasyonuna başlayabilir. Buna karşılık dernekler valilik tarafından kapatılabilir ve yerel düzeyde yasal korunakları azdır. Dernekler Sivil Kanun tarafından dini, etnik veya ırk nedeniyle ayrımcılık yapmamakla yükümlüdür. Dolayısıyla, belli bir dini desteklemeye odaklaşan derneklere izin verilmez.

Tüm dini gruplar ve onlara ait mülkün etkinlikleri, Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından yönetilir. Vakıflar Genel Müdürlüğü, yaklaşık 74 mekanı olan Rum Ortodoks vakıfları, yaklaşık 48 mekanı olan Ermeni Ortodoks vakıfları, 12 mekanı bulunan Musevi vakıfları, aynı zamanda

TÜRKİYE

Süryani Hıristiyan, Kaldani, Bulgar Ortodoks, Gürcü ve Marunit vakıfları dahil 161 vakfı “azınlık cemaatleri vakıfları” olarak tanır. Vakıflar Genel Müdürlüğü aynı zamanda hem Müslüman hem gayrimüslim tüm hayırsever dini vakıfları idare eder. Vakıflar Genel Müdürlüğü vakıfların kendi dernek tüzüklerinde belirttikleri amaçlara uygun etkinlik gösterip göstermediklerini değerlendirir.

Bunlara ilave olarak, devlet, Başbakanlığın yetkisi altında faaliyet gösteren Diyanet İşleri Başkanlığı vasıtasıyla Müslüman dini tesisleri ve kurslarını da idare eder. Diyanet, sivil memurlar olan yerel ve vilayet imamların istihdamından ve 77.500’den fazla kayıtlı caminin yönetiminden sorumludur.

Anayasa devlet ilk ve ortaokullarında, içeriği Milli Eğitim Bakanlığının Din Eğitimi Başkanlığınca belirlenen zorunlu din ve ahlak eğitimi verilmesini öngörmüştür. Rum Ortodoks, Ermeni Ortodoks ve Musevi cemaatler Milli Eğitim Bakanlığının kontrolü altında okul işletebilir. Bu okulların müfredatı adı geçen üç grubun kültürüne özgü bilgileri kapsayabilir. Alınan bilgiye göre, bir çocuğun bu okullara kaydolmasından önce, Bakanlık onun anne veya babasının bu azınlık cemaatinden olduğunu doğrulamalıdır. Diğer gayrimüslim azınlıkların kendi okulları yoktur.

Anayasanın 24. maddesine göre, hiç kimse dini inancını açıklamaya zorlanamaz. Dini mensubiyetin ulusal kimlik kartlarında gösterilmesine rağmen vatandaşlar isterlerse kimlik kartlarında din hanesini boş bırakabilir.

Din Özgürlüğü Konusunda Kısıtlamalar

Hükümet uygulamada din özgürlüğüne genellikle saygı göstermiştir. Rapor kapsamındaki sürede din özgürlüğüne saygı durumunda hiçbir değişiklik olmamıştır. Hükümet Müslüman ve diğer dini gruplara kısıtlamalar uygularken, yukarıda belirtilen “laik devlet”i muhafaza etme nedeni ile üniversiteler de dahil devlet daireleri ve devlet yönetimindeki kurumlarda İslam dininin ifade edilmesini ciddi şekilde sınırlamaya devam etmiştir.

Baş Savcı tarafından Mart 2008’de iktidardaki Adalet ve Kalkınma Partisi (AKP) aleyhine dava açılmış ve 30 Temmuz 2008’de Anayasa Mahkemesi AKP’yi, laikliğe aykırı faaliyetlerin odağı olmaktan dolayı Anayasayı ihlal etmekten suçlu bulmuştur. Altı hakim partinin kapatılması için oy vermiştir

TÜRKİYE

ancak Anayasa bir partinin kapatılabilmesi için in az yedi hakimin kapatılma lehine oy vermesini gerektirir. On bir üyeli mahkeme bunun yerine partiye devlet tarafından ayrılan fonun yarıya indirilmesine karar vermiştir.

Ordu, adliye ve bürokrasinin diğer dallarının bazı üyeleri köktendinci İslam olarak gördüklerine karşı kampanyalara devam etmiştir. Bu gruplar köktendinciliği laik devlete tehdit olarak görmektedirler. Milli Güvenlik Konseyi ve Genel Kurmay Başkanlığı köktendinciliği halkın güvenliğine bir tehdit olarak sınıflar. Türkiye’de bir insan hakları örgütü olan Mazlum-Der ve diğer gruplara göre, birkaç bakanlık, devlet aleyhtarı ya da İslamcı faaliyetler gösterdiklerinden şüphelenilen memurları işten atmış veya terfilerini durdurmuştur. Mazlum-Der’in raporları, medya ve diğerleri ordunun zaman zaman, ibadet eden Müslümanları askeri hizmetten uzaklaştırdığına işaret etmiştir. Bu tip uzaklaştırmalar askeri yetkililerin, bu kişileri köktendinci Müslüman olduklarını gösteren ve dolayısıyla laik devlete sadık olmayacaklarına işaret sayılabileceğine inandıkları davranışlara dayanır. Ayrıca, gayrimüslim dini liderlerin tespit edilerek askeri eğitim sırasında, ulusal güvenliğe tehdit olarak tanıtıldığı hakkında raporlar mevcuttur.

Mazlum-Der’in verdiği bilgiye göre, ordu, İslami ibadeti yerine getirmek de dahil etkinliklerde bulunan veya başörtüsü kullanan kadınlarla evli olan askerleri disiplinsizlikle suçlamıştır. Ordu ise, üstlerinin devamlı uyarılarına aldırmayarak, askeriye tarafından köktendinci İslam örgütleri olarak kabul edilen örgütlerle ilişkilerini devam ettirmeleri nedeniyle bazı subay ve astsubayların görevlerinden uzaklaştırıldığını bildirmiştir. Hükümet, Ağustos 2008’de kimsenin ordudan çıkarılmadığını bildirmiştir. Buna karşılık, Aralık 2008 toplantısında, köktendinci İslamcı oldukları iddia edilen beş kişi dahil toplam 24 kişinin görevden uzaklaştırılmasına karar verilmiştir.

1920’li yılların ortalarında resmen kapatılan mistik Sofi ve diğer dini-sosyal tarikat ve cemaatler aktif ve geniş yayılmış olarak kalmış, bazı ileri gelen politikacı ve sosyal liderler tarikat, cemaat ve diğer İslami örgütlerle ilgilerini devam ettirmiştir.

Rapor döneminin sonunda vicdani red konusunda üç başvuru Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinde (AİHM) bekliyordu.

TÜRKİYE

1923 Lozan Antlaşması'nın metninde spesifik azınlık grupların belirlenmemesine ve bu gruplara geniş kapsamlı şekilde "gayrimüslim" denmesine rağmen hükümet, bu Antlaşma'yı, - sadece tanınan üç cemaate - Ermeni Ortodoks Hıristiyanlar, Museviler ve Rum Ortodoks Hıristiyanlara - özel azınlık statüsü tanıdığı şeklinde yorumlar. Bu tanım dini liderlik organlarını kapsamaz. Ermeni ve Ekümenik Rum Ortodoks Patrikliği kendi statülerinin, mülk satın alma ve transfer etmelerine olanak vermeyen vakıf değil de patriklik olarak resmen tanınması yolunda faaliyetlerine devam etmiştir. Ayrıca, hükümetin tüm öğrenim kurumlarının Milli Eğitim Bakanlığı'nın kontrolünde olmasını gerektirmesi nedeniyle Rum Ortodoks ve Ermeni Ortodokslar kendi üyelerini ülke içinde eğitmemeği tercih etmektedir.

Yüksek Temyiz Mahkemesi 1974 yılında azınlık vakıflarının 1936'da deklare ettiklerinin dışında mülk almak için hiçbir hakları olmadığına hüküm verdi ve 1936'dan sonra satın alınan mülkün kontrolünü de devlet kendi yönetimi altına aldı. Dini azınlıkların mülk haklarını idare eden ve 2008 Şubatında yürürlüğe giren yeni vakıflar yasası değişikliği 1974 yılındaki mahkeme kararının sonucunda kamulaştırılan azınlıklara ait vakıf mülkünün geri verilmesini kolaylaştırmıştır. Bununla birlikte, yasa üçüncü kişilere satılan veya ortak vakıflar devlet kontrolüne alındığında kamulaştırılan mülkü hesaba katmamaktadır. Bu durum, Rum cemaatinin sayısının az olması nedeniyle, kamulaştırılan Rum Ortodoks mülkünün çoğuna şamildir. Yasa aynı zamanda Vakıflar Genel Müdürlüğü'nün mülkü kamulaştırma yetkisini de feshetmemektedir. Yetkililer değiştirilen vakıflar yasasının gayrimüslim cemaatlerin yeni vakıflar kurmalarını ve bunları yönetmelerini kolaylaştıracağını ileri sürmüştür. Muhalefetteki Cumhuriyet Halk Partisi, Mart 2008'de yasanın dokuz maddesi için temyize başvurursa da, rapor döneminin sonunda Anayasa Mahkemesi henüz bu davaya bakmağa başlamamıştı.

Değiştirilen yasa, Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından tanınan 161 dini azınlık vakfının mülk alımına izin verir ama cemaatlerin yıllar boyu devlet tarafından kamulaştırılan yüzlerce vakıf mülkünü geri almasına izin vermez. Vakıflar Genel Müdürlüğü, vakıflar yasasının Şubat 2008'de yürürlüğe girmesinden sonra, geçici Madde 7'ye dayanarak toplam 18 vakfın Mayıs 2009'a kadar 152 adet mülkü kayda geçirmek için başvurduğunu bildirdi. Başvuru süresi Ağustos 2009'a kadar devam edecekti.

TÜRKİYE

Gayrimüslim azınlıklar vakıflar yasasının kurallarının uygulanmasının vakıf yönetim şuralarının seçimlerine müdahale etmesinden, hayırsever amaçlı toplum vakıflarına vergi amaçlarıyla ticari şirket gibi davranılmasına, emlak satışlarından elde edilen gelirin dondurulmasına yol açmasından ve gelir fazlasının bir vakıftan diğerine transferinin yasaklanmasından şikayet etmiştir. Grupların ülkenin bir tarafındaki vakıfların malından elde edilen gelirle başka bölgelerdeki vakıfları desteklemelerine izin verilmemiştir. Buna karşılık, değiştirilen yasaya göre, dini topluluk vakıfları yerel ve uluslararası kişi ve kurumlardan mali ödenek kabul edebilir ve bu tip ödenekleri ülke içinde veya dışındaki benzeri vakıflara veya ortaklarına verebilirler.

AIHM, Şubat 2009’da 2008 yılında İzmir’deki bir Protestan kilisesinin bir dernek olarak yasal statüsü olduğuna dair açtığı davanın lehine karar vermiş ve Hükümet mahkemenin hükmüne saygı göstermiştir. Aynı zamanda Türkiye’nin Birliği adlı Protestan grubun bir üyesi tarafından, emlakın ibadet yeri olarak imar planına alınması konusuna ilişkin şikayeti üzerine açılan başka bir dava, rapor dönemi sonunda henüz neticelenmemiştir.

Eylül 2008’de valilik, Manisa’daki Yeni Doğu Kilisesine, yasadışı olduğu iddia edilen etkinliklerini durdurmasını emretmiştir. Daha sonra grup bir dernek olarak kaydedildi ve valilik tarafından kapatılmadı.

Dini azınlıklar ibadet yerlerini açmak, muhafaza etmek ve işletmekte güçlüklerle karşılaştıklarını rapor etmiştir. Yasalara göre dini ibadetler sadece ibadet yeri olarak tayin edilen yerlerde yapılabilir. Belediye yasaları sadece Hükümetin bir ibadet yeri tayin edebileceğini öngörür ve bir din ülkede yasal olarak kabul edilmemişse onun için bir ibadet yeri ayrılması onaylanmayabilir. Gayrimüslim gruplar, özellikle de Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından resmen tanınan mülke sahip olmayan dini gruplar, ibadetlerini genellikle diplomatik alanda ya da özel evlerde yapmıştır.

Yehova Şahitlerine ait iki ibadet yerine (krallık salonları) karşı imar yasalarına dayanan mahkeme kararları, 2009’un başlarında, temyiz süreci sırasında feshedildi. İki krallık salonu daha imar yasaları nedeniyle ibadeti sınırlayan mahkeme hükümlerine itiraz etmeye devam etmiştir.

Aleviler kendi inançlarını serbest uygulamış ve ibadet yeri olarak yasal statüsü olmamasına rağmen “cem evleri” (toplantı yerleri) inşa etmiştir ki

TÜRKİYE

bunlar genellikle “kültür merkezleri” olarak sınıflandırılmıştır. Alevi örgütlerinin temsilcileri yine de, cem evlerini kurma girişimleri sırasında sık sık engellerle karşılaştıklarını, ayrıca ülkede yaklaşık 100 cem evi bulunduğunu ve bunun da onların sayılarına oranla ihtiyaçlarını karşılamakta yetersiz olduğunu bildirmiştir. Aleviler aynı zamanda Diyanet’in kendilerine tarafsız davranmadığını, Alevi etkinlikleri veya dini liderliği için özel fon ayrılmadığını ileri sürmüştür. Aslında Diyanet bütçesi Sünni toplum için ayrılmıştır, imamların maaşları ve diğer masrafların ödenmesinde kullanılır. Hükümet cem evlerinin veya Hükümet tarafından ibadet yeri olarak tanınmayan tesislerin belediye hizmetleri masrafını ödemez. Buna rağmen iki belediye Alevi cem evlerinin ibadet yeri sayıldığına karar vermiştir ki, bu da yerel idarenin onların belediye hizmeti masraflarını ödemesini gerektiren yasal sınıflamadır. 3 Eylül 2008’de Kuşadası belediye meclisi, oy birliği ile, bir cem evini ibadet yeri olarak kabul etmiştir. Ekim 2008’de Tunceli belediye meclisi, oybirliği ile bu statüyü vilayetteki cem evlerine tanımayakarar vermiştir. Her iki kurul büyük partilerin üyelerini içermekteydi ve bu üyeler, Alevi toplumu ile ilişkilerin geliştirilmesi çabaları çerçevesinde, Diyanet İşleri’nin camiler için yaptığı gibi, cem evlerinin belediye hizmetlerini ödemek lehinde oy vermiştir.

Yetkililer Doğu Ortodoks kiliselerinin faaliyetlerini gözlemlemeye devam etmekle birlikte genellikle onların dini etkinliklerine müdahale etmemiş, ancak, kiliselerin idaresi konusunda ciddi kısıtlamalar uygulamıştır. Hükümet Rum Ortodoks Patriğinin ekümenik statüsünü kabul etmez ve onu yalnız ülkedeki Rum Ortodoks cemaatinin başı olarak tanır. Hükümet yetkilileri 1923 Lozan Antlaşması’nın, Patriğin statüsü konusuna değinmediğini gayrı-resmi olarak kabul etmiş ve raporlara göre, Başbakan Erdoğan Ocak 2008’de meclisteki bir konuşmasında “ekümeniklik” meselesini Kilisenin ele alması gerektiğini, devletin müdahale edeceği bir konu olmadığını söylemiştir.

Ülkenin Azeri-İran asıllı önde gelen Şii topluluğu olan ve genellikle doğuda ve İstanbul’da yoğunlaşan Caferiler din özgürlüklerinde kısıtlamaya maruz kalmamıştır. Kendi camilerini inşa ve kendi imamlarını tayin edebilseler de Alevilerde olduğu gibi onların ibadet yerlerinin herhangi bir yasal statüsü olmamış ve Diyanet İşlerinden herhangi bir maddi destek almamıştır.

TÜRKİYE

İstanbul'daki Ekümenik Patriklik Marmara Denizi'ndeki Heybeli Ada'da bulunan Halki ruhban okulunu yeniden açmak için çalışmaya devam etmiştir. Ruhban okulu 1971 yılında, kamulaştırılması konusunda devlet talebine uymamak ve onun devlet tarafından idare edilmesine engel olmak isteyen Patrik tarafından kapatılmıştı.

Devlet Sünni Müslüman din adamlarının eğitimini sağlar; Sünni Müslüman dışındaki dini toplumlar bir süre sonra liderliği gelebilecek yeni din adamlarının yasal olarak eğitemezler. Ülke dışındaki dindaşların bazı durumlarda liderlik mevkilerine tayinlerine izin verilmekle birlikte genellikle patrikler ve baş hahamlar dahil tüm dini topluluk liderleri vatandaş olmalıdır.

Yasalar sekiz yıllık laik tahsili zorunlu kılar, bundan sonra öğrenciler imam hatip liselerinde tahsillerine devam etmeği seçebilirler ki bu okullar hem standart lise müfredatını hem de İslam teoloji ve uygulamasını kapsar. İmam hatip okulları meslek okulu olarak sınıflanır ve meslek okul mezunları kendi liselerde uzmanlaştıkları alan dışındaki üniversite programlarına başvurduklarında üniversite giriş sınavı puanlarında otomatik azalma olur. Bu azaltma imam hatip mezunlarının çoğunun teoloji dışındaki üniversite programlarına kaydolmalarını etkin şekilde engeller. Birçok dindar vatandaş normal okullarda sağlanan din derslerini yetersiz bularak eleştirmiştir. Çocuklarını imam hatip okullarına kaydettiren birçok aile ise onların imam olması için değil daha etraflı dini eğitim alması amacıyla bu tercihi yapmıştır.

Dini azınlıklar ilk ve ortaokullarda zorunlu din ve ahlak derslerinden yasal olarak muaftır. Hükümet zorunlu eğitimin çeşitli dünya dinlerini kapsadığını iddia etse de dini azınlıklar kursların Hanefi Sünni İslam doktrinini yansıttığını ve zorunlu ders kitaplarında misyonerler aleyhindeki ifadelerin yine de kaldığında ısrar etmiştir. Protestanlar ve Süryani Ortodokslar gibi birkaç dini azınlık, özellikle kimlik kartlarında İslam dışında bir din gösterilmemişse muafiyet almakta güçlüklerle karşılaşmıştır.

Alevi çocuklar bütün Müslümanlarla aynı zorunlu dini eğitimi alır ve birçok Alevi de, kendi doktrin veya inançlarından herhangi birini devlet okullarındaki din derslerine dahil etmeyen Hükümetin ayrımcılık yaptığını iddia etmiştir. Rapor döneminde Aleviler'in, ayrımcılık iddiaları nedeniyle Milli Eğitim Bakanlığı aleyhinde açtığı yaklaşık 20 dava devam etmekteydi.

TÜRKİYE

Birçok Alevi, teklif edilen ve Alevilik konusunda bilgileri de kapsayan yeni din dersi müfredatında yer alan bilgilerin yetersiz ve bazen de yanlış olduğuna inanıyor.

Okul dışında yalnız Diyanet İşlerinin din dersi temin etmek yetkisi vardır ama gizli özel kurslar da mevcuttur. İlkokulun ilk beş yılını tamamlayan ve 12 yaşından büyük öğrenciler hafta sonları ve yaz tatillerinde Diyanet İşlerinin Kuran kurslarına kaydolabilirler ama birçok başka Kuran kursu da gayri-resmi olarak faaliyet göstermiştir. Mazlum-Der, kolluk kuvvetlerinin daha genç çocukların katıldığı yasadışı kurslara sık sık polis tarafından baskın yapıldığını bildirmiştir.

Ekümenik Patrikliğin Türk vatandaşı olmayan piskoposların seçimlere katılmasına izin verilmesi için başvurmasına rağmen Hükümet uzun süredir sadece Türk vatandaşlarının Rum Ortodoks Kilisesinin Kutsal Sinod üyesi olabileceklerini ve patriklik seçimlerine katılabileceklerini savunmuştur. Rum Ortodoks cemaati, yasal kısıtlamaların, ülkede kalan ve 3.000'den fazla olmayan Rum Ortodoksları cemaatinin, kurumu ayakta tutabilmek için yeterli vatandaş piskopos aday çıkaramayacak kadar küçüldüğü nedeniyle, özellikle İstanbul'daki Ekümenik Patrikliğin hayatta kalmasını tehlikeye attığını iddia etmiştir. Buna karşılık, hükümet Ekümenikal Patrik I. Bartholomew'in vatandaş olmayan altı metropoliteni, 2004 yılında Kutsal Sinoda tayin etmesine resmen müdahale etmemiştir. Böylece, ülkenin 80 yıllık tarihinde ilk defa olarak vatandaş olmayanlar kuruma tayin edilmiştir.

Yabancı personeli işe alırken zorluklarla karşılaşan diğer gruplar gibi, dini gruplar da genellikle, yabancı uyruklu dini personeli istihdam ettiklerinde idari güçlüklerle karşılaşmıştır. Bu idari güçlüklerle ilave olarak dini liderlerin eğitilmesine ilişkin kısıtlamalar ve vize alınmasındaki zorluklar, kabul edilen Hıristiyan cemaatlerin sayılarının azalmasına sebep olmuştur. Ancak, Aralık 2008'de Hükümet, Ekümenik Rum Patrikhanesinde çalışan ve Türk vatandaşı olmayan din adamlarına yıllık çalışma izni vermiştir. Vatandaş olmayan din adamları önceleri turist vizesi alıyorlardı ve bu yüzden her üç ayda bir ülke dışına çıkmaları gerekiyordu.

Emekli General Veli Küçük, Malatya mahkemesi duruşmalarında (bkz. III. Bölüm) verdiği ifadede Hıristiyan misyonerler ve köktendinci Müslümanların devlet daireleri tarafından aynı muameleye maruz kaldıklarını söylemiş; Jandarma istihbarat subayı Erkan Yılmaz da

TÜRKİYE

Jandarmanın, misyoner etkinlikleri terörizme eşit olarak değerlendirdiğini doğrulamıştır.

Hiçbir yasa dini konuşma veya dini sohbeti açıkça yasaklamaz; buna rağmen birçok savcı ve polis dini konuşma ve dini etkinliğe şüphe ile bakar. Dini tanıtımla meşgul olan Hıristiyanlar zaman zaman hükümet ve devlet memurları tarafından tehdit edilmiş veya baskıya maruz kalmıştır. Dini tanıtım yapan kişiler yabancı ise bazen ülke dışı edilmiş ama genellikle yeniden ülkeye giriş yapabilmişlerdir. Nisan 2009'da İzmit'teki bir kilisede gönüllü çalışan en az iki yabancı Hıristiyan aile, söylenilenlere göre, "gerekli izni" almadıkları gerekçesiyle İç İşleri Bakanlığı'nın askısı sonucunda ülkeyi terk etmiştir. Polis memurları Hıristiyan misyonerlerle görüşen öğrencileri bazen ailelerine veya üniversite yetkililerine haber vermiştir.

Yetkililer memurların resmi binalarda ve öğrencilerin de üniversitede başörtüsü takmalarını engelleyen ve uzun süredir devam eden yasağı uygulamaya devam etmiştir. Başörtüsü takan kadınlarla, yasalara uymayan bu şahısları desteklediklerini aktif şekilde gösterenler cezalandırılmış, hemşire veya öğretmen olarak devlet sektöründeki işlerini kaybetmiştir. Aynı zamanda, devlet bakanlıklarında çalışan memurların, amirleri tarafından İslam'ın dini ibadetlerini yeterince yerine getirmedikleri düşüncesiyle ayrımcılığa maruz kaldıkları hakkında onaylanmayan haberler alınmıştır.

Bahailer gibi birkaç dini grup, dinleri seçenekler arasına dahil edilmediği için kendi dini mensubiyetlerini nüfus cüzdanlarında gösterememiştir. 2006 yılında kabul edilen bir yasa ile şahıslara kimlik kartlarında din kısmını boş bırakmaları ya da yazılı başvuruda bulunarak kayıtlı dinlerini değiştirmelerine izin verilmesine rağmen, Hükümet başvuranların din seçeneklerini kısıtlamaya devam etmiştir. Başvuruda bulunanlar dini mensubiyetlerini bildirirken Müslüman, Rum Ortodoks, Hıristiyan, Musevi, Hindu, Zerdüş, Konfiçyan, Taoist, Budist, Dinsiz, Diğer veya Bilinmiyor seçeneklerinden birini seçmelidir.

İslam dininden başka bir dine geçen kişilerin, nüfuslarında değişiklik yapmak istedikleri zaman yerel memurların kötü muamelesine maruz kaldıkları hakkında haberler alınmıştır. Bazı gayrimüslim kişiler dini

TÜRKİYE

mensubiyetlerini kimlik kartlarında yazmanın onları ayrımcılık ve kötü muameleye maruz bıraktığını iddia etmiştir.

“Tarihi” olarak tayin edilen binalarda restorasyon veya inşaat sadece kültürel ve ulusal varlıkları korumakla görevli yerel kurulun izni ile gerçekleştirilebilir. Geçmişte tarihi servetin korunmasına ilişkin bürokratik süreç ve konuya ilişkin olarak dikkate alınan başka nedenlerle özellikle Süryani ve Ermeni Ortodokslara ait olan dini tesislerdeki tamirata engel olunmuştu.

Ağustos 2008’de Midyat’ta üç muhtar (sınırlı yetkiye sahip, hiçbir partiye mensup olmayan, seçimle işbaşına gelen en aşağı düzeydeki görevli) bir duvar örerek manastır çevresini yasa dışı şekilde kendi alanı içine aldığı iddiasıyla Süryani Aziz Gabriel Manastırı hakkında bölge savcısına suç duyurusunda bulunmuştur. 22 Mayıs 2009’da bir yerel mahkeme üç köyün iddiaları ile ilgili olarak Manastır lehine karar vermiştir. Orman Bakanlığı ile Maliye Bakanlığı ayrı davalar açarak manastırı devlete ait orman alanı ile Maliye Bakanlığına ait araziyi kullanmakla suçlamıştır. 1950 yılına ait resmi belgeler il idare kurulunun manastır sınırlarını onayladığını göstermektedir. Manastır yasal bir statüye sahip değildir ve Osmanlı İmparatorluğu zamanında kurulan bir vakıf tarafından temsil edilmektedir. Orman alanı ve Maliye Bakanlığının arazisine ilişkin beş dava rapor dönemi sonunda devam etmekteydi.

8 Temmuz’da, AİHM ülkenin, Ekümenik Patrikliği’nin Büyükkada’daki eski bir yetimhane üzerindeki mülkiyet haklarını ihlal ettiğine karar vermiştir. Patrikliğe tazminat ödenmesi veya arazinin iadesi meselesine ilişkin AİHM süreci rapor döneminin sonunda devam ediyordu.

Azınlık dini gruplar, özellikle Rum ve Ermeni Ortodoks cemaatlerin birçok mülkü geçmişte devlet tarafından istimlak edilmiş ve onlar devletin bu mülkleri iade etmesi için mücadelelerine devam etmiştir. Birçok durumlarda devlet vakıfların talimatnamelerine göre hareket etmedikleri veya onları destekleyen gayrimüslim toplulukların vakıfların devamını sağlayamayacak kadar yetersiz sayıda olduğu nedeniyle azınlık vakıflarının kontrolünü kendi eline almış ve vakıf mülkünü istimlak etmiştir. Bu tip kamulaştırma durumlarında sık sık Danıştay’a (Devlet Konseyine) başvurulmuş ve orada başarılı sonuç alınmadığında AİHM’e müracaat edilmiştir. Birçok dini

TÜRKİYE

azınlık, vakıfların tabi olduğu yasalar yüzünden ibadet yerlerini işletmekte sorunlarla karşılaşmıştır.

16 Aralık 2008’de, AİHM, iki Ermeni vakfının eskiden sahip oldukları mülklerle ilgili davalarda söz konusu vakıfların mülkiyet haklarını ihlal ettiği gerekçesiyle hükümet aleyhinde iki karar vermiştir. Bu vakıflar, Samatya Surp Kevork Ermeni Kilisesi, Okulu ve Mezarlık Vakfı ve Yedikule Surp Pırgıç Ermeni Hastanesi Vakfı’dır.

Büyükkada Asliye Mahkemesi, Çevre ve Orman Bakanlığı çalışanlarının Kasım 2007’de Heybeli Adadaki Rum Ortodoks kilisesi arazisinde restore edilmekte olan bir binaya hasar verdiklerine dair Rum Ortodoks Kilisesinin şikayetini gözden geçiriyordu. Bakanlık da Kilise aleyhinde, yazılı izin olmadan restorasyon yaptığı hakkında dava açtı ve rapor döneminin sonunda dava devam ediyordu.

1980’li yılların ortalarında Bardakçı köyünden kaçan Süryaniler 2005 yılından sonra köylerine döndüklerinde köydeki iki Süryani kilisesinden birinin Süryani cemaatine danışılmadan camiye çevrildiğini görmüştür. 2009 yılının ortalarında yeni bir cami inşaatı devam ediyordu ve yerel yetkililer Süryani toplumun liderlerine yeni caminin inşaatı biter-bitmez değiştirilen kilisenin Süryani cemaatine ibadet yeri olarak geri verileceğine dair söz vermiştir. Köye dönen Süryanilerden bazıları Süryaniler dışarıdayken mülkün yeniden sınıflandığını ve bunun da onların bir kısım arazileri kaybetmelerine sebep olduğunu iddia etti.

Dini Özgürlüğün Kötüye Kullanılması

12 Aralık 2008’de, Rize polisi Güney Afrikalı birkaç kişiyi misyoner etkinlikler göstermekle suçlayarak gözaltına aldı. Savcı ise suçlamada bulunmadan onları serbest bıraktı.

Yehova Şahitleri, askeri hizmete karşı vicdani redci konumları nedeniyle güçlüklerle karşılaşmağa devam etmiştir. Yehova Şahitleri’nin yetkilileri rapor dönemi sonunda iki üyenin vicdani red nedeniyle hala hapiste olduklarını bildirmiştir. Vicdani redcilerden Barış Görmez altı defa “emirlere itaatsizlikle” suçlanmıştır ve 2007’den beri hapistir.

TÜRKİYE

Kasım 2008’de bir mahkeme bir köy koruyucusu da dahil dört şüpheliyi Kasım 2007’de Midyat’ta Süryani Papaz Edip Daniel Savcı’yı kaçırmaktan suçlu bularak toplam 60 yıl hapse mahkum etmiştir. Diğer üç şüpheli beraat etmiştir.

28 Mayıs 2009’da, Müslümanlıktan Hıristiyanlığa geçen iki kişi hakkında, Ceza Yasasının 301. Maddesine aykırı olarak “Türklüğe hakaret,” İslam dinine karşı kını teşvik etmek ve bir İncil kursu için özel vatandaşlar hakkında gizlice bilgi toplamak suçu ile 2006 yılında başlatılan dava devam etmiştir. Mahkeme 15 Ekim 2009’a ertelenen sonraki duruşma için beş şahit çağırmıştır.

Zorla Din Değiştirme

Kaçırılan ABD vatandaşı çocuklar ya da Amerika Birleşik Devletlerinden yasadışı olarak çıkartılan kişiler veya Amerika Birleşik Devletlerine dönmelerine izin verilmeyenler de dahil, zorla din değiştirmeye dair hiçbir rapor bulunmamaktadır.

III. Bölüm. Dini Özgürlüğe Toplumsal Saygının Statüsü

Dini mensubiyet, inanç veya ibadet nedeniyle toplumsal taciz ve ayrımcılık yapıldığına dair bilgi alınmıştır. Rapor döneminde gayrimüslimlere karşı tehditler bir baskı havası yaratmış ve Müslüman olmayan toplulukların bazıları için özgürlüğü zedelemiştir. Dini plüralizm genellikle İslam’a ve “ulusal birliğe” yönelen bir tehdit olarak görülmüştür. Müslümanlar, Hıristiyanlar, Museviler ve Bahailer ile diğer dini grupların üyeleri toplumsal şüphe ve güvensizlik ile karşılaşmıştır.

Nisan 2007’de, Malatya’daki Protestan kilisesinin üç üyesini işkence ile öldürmekle suçlanan beş şüphelinin davası rapor dönemi sonunda devam etmekteydi. Emre Günaydın Mayıs 2009’da, saldırıları yönettiği hakkında diğer şüpheliler tarafından ileri sürülen iddiaları inkara devam etmiştir. Yerel siyasi memurlar, özel askeri kuvvetler ve ülkenin milliyetçi siyasi partisinin üyelerinin olayla ilişkisine dair söylentiler bulunsa da bunlar yetkililer tarafından yalanlanmıştır. Bununla birlikte, İç İşleri Bakanlığı Aralık 2007’de resmi kişilerin bu öldürme olaylarına karıştığı konusundaki iddialarla ilgili olarak adli soruşturma başlatmıştır. Savcılar davanın,

TÜRKİYE

hükümete karşı başkaldırmayı kışkırtma planıyla suçlanan 86 kişiyi kapsayan Ergenekon davasına bağlanmasını talep etmiştir.

Malatya’da öldürülen şahısların ailelerini temsil eden avukatlardan biri Mayıs 2009’da, kendisine yönelen tehditler devam etmekle birlikte, tehdit düzeyinin önemli ölçüde azaldığını bildirmiştir.

29 Aralık 2008’de, İzmir’de bir mahkeme, Aralık 2007 tarihinde İzmir’de Rahip Adriano Francini’ni bıçaklayarak yaralayan Ramazan Bay’a beş yıl hapis cezası vermiş ancak, iyi halden dolayı cezasını dört yıl iki aya indirmiştir. Bay ayrıca, sustalı çakı taşıdığı gerekçesiyle ilave olarak beş ay hapis ve 375 lira (yaklaşık 250 ABD doları) para cezası almıştır.

Mart 2009’da kimliği bilinmeyen şahıslar gizlice Kadıköy Uluslararası Kilisesine girmiş ama zarar vermemiştir. Polis kısa bir soruşturma yapmış, herhangi bir sonuç elde etmemiştir.

2009 yılının ilk yarısında İstanbul’da iki ve İzmir’de bir Rum Ortodoks mezarlık vandalizm sonucu önemli ölçüde tahribata maruz kalmıştır. Yunan Elçiliğinin yetkilileri 29 Haziran’da İstanbul’un Edirnekapı mezarlığının yaklaşık yüzde 60’ının tahrip edildiğini tahmin ettiklerini bildirmiştir. Şubat ayında rapor edilen bazı tahrip olayları üzerine, Mart 2009’da İstanbul’un Balıklı semtindeki mezarlığın korunması amacıyla ulusal polis görevlendirilmiştir. Rapor döneminin sonuna kadar Balıklı’da başka bir olay olduğu konusunda bilgi verilmemişti.

Çoğu Musevi ve Hıristiyan toplulukları dinlerine özgür ibadet etmiş ve günlük hayatta çok az ayrımcılıkla karşılaştıklarını bildirmiştir; ancak Müslümanlıktan diğer dinlere geçenler sık sık aile ve komşularının taciz ve hakaretleri ile karşılaşmıştır. Müslüman olmayan gruplar adına etkinlik göstermek toplumsal bakımdan kabul edilmeyen ve bazen da tehlikeli davranış olarak görülmüştür.

Milliyetçi duygular bazen Hıristiyan veya Yahudi karşıtı fikirler içermiştir. Musevi cemaatinin üyeleri 2006 yazında önemli ölçüde artmağa başlayan anti-Semitizmin rapor döneminde de devam ettiğini bildirmiştir. Cemaat liderlerine göre, Aralık 2008 ve Ocak 2009’da İsrail’in Gazze saldırılarından sonra Musevi işyerleri ile devletin desteklediği etkinliklerin boykot edilmesi, anti-Semitik duyguları artırmıştır. Eskişehir’deki bazı işyerleri “Yahudiler,

TÜRKİYE

Ermeniler ve köpekler giremez” şeklinde ilanlar asmıştır. Ülkedeki Musevi liderler anti-Semitizmin doğrudan doğruya Orta Doğu’daki olaylar ile ilgili olduğuna inandıklarını bildirirken, Musevi cemaatinin üyeleri de bu olaylardan kendilerinin sorumlu tutulduklarını bildirmiştir.

Aralık 2008’de Yalova Hıristiyan toplumunun başkanı, bir radikal milliyetçi genç grubunun şehrin Halk Eğitim Merkezinde yapacağı konferansı ilan eden posterlerde Hıristiyanların haç takmış yılanlar olarak gösterilmesi nedeniyle Yalova Emniyet Müdürlüğüne şikayette bulunmuştur. Polisin soruşturması sonucunda posterlerin izinsiz asıldığı saptanmış, polis ve belediye çalışanları posterlerin bir kısmını çıkarıp atmıştır. Buna rağmen, bir kamu binasında gerçekleştirilecek konferans için verilen izin iptal edilmemiştir.

Tehditler nedeniyle, ülkenin çeşitli yerlerinde altı Protestan papaz, bazı kilise hukuk danışmanları ve birkaç kilise, polis tarafından sıkı koruma altına alınmıştır.

Daha önceki rapor döneminin tersine Ankara’daki Hıristiyan radyo istasyonu Radio Shema’ya karşı herhangi bir saldırı ya da ölüm tehdidi olmamıştır.

Laik yönetimin üyeleri veya diğer gruplar İslam etkisinden çekinerek İslam’ın siyasete karıştırılmasını reddetmiştir.

IV. Bölüm. ABD Devlet Politikası

ABD Hükümeti insan haklarını geliştirmek alanındaki genel politikası çerçevesinde Hükümet ve devlet kurumları ile din özgürlüğü konusunda görüşmeler yapar. ABD elçisi ile İstanbul ve Adana’daki konsolosluk memurları da dahil diğer diplomatik görevliler Müslüman çoğunluk ve diğer dini gruplarla yakın ilişkilerini sürdürmüştür. Elçi ve diğer görevliler aynı zamanda Hükümetin, Heybeli Adadaki Halki ruhban okulunun yeniden açılmasına izin vermesi konusunda ısrara devam etmiştir.

Başkan Obama 6 Nisan 2009’da Meclise hitap etmiş ve ABD’nin, din özgürlüğüne verilen önemin bir göstergesi olarak Halkı manastırının yeniden açılması ile ilgilendiğini vurgulamıştır. Başkan Obama, 7 Nisan’da Ekümenik Patrik, Hahambaşı, Ermeni Başpiskoposu, Metropolitan Süryani

TÜRKİYE

Ortodoks ve İstanbul Müftüsü dahil dini toplulukların liderleri ile görüşmüştür.

Elçi, bakanlarla yaptığı özel görüşmelerde düzenli olarak hükümetin İslam ve diğer dini toplumlarla ilgili politikası ile birlikte, dini ayrımcılık ve din özgürlüğünü ilgilendiren başka konuları müzakere etmiştir. Elçi Diyanet İşleri Başkanı Ali Bardakoğlu ile 8 Ocak 2009'da Diyanet İşleri Başkanlığının çalışmaları hakkında görüşmüştür. Elçilik ve konsoloslukların diğer görevlileri de devlet yetkilileri ile benzer toplantılar yapmıştır. Elçilik ve konsolosluklarda çalışan diplomatlar düzenli olarak çeşitli dini grupların temsilcileri ile görüşmüştür. Bu görüşmeler, Müslüman olmayan grupların karşılaştıkları sorunlar ve ülkede İslam'ın rolü de dahil çeşitli konuları kapsamıştır.

İstanbul'daki başkonsolosluk genel güvenlik stratejisi çerçevesinde azınlık dini grupları için güvenlik eğitimi sağlamıştır.